

Gospodarstwo rolne Opactwa O.O. Cystersów w Szczyrzycu pow. Limanowa

Zakon Cystersów został założony w 1098 r. w Citeaux w Burgundii. W Polsce Cystersi działają od roku 1143 (klasztor w Jędrzejowie, woj. kieleckie). Wojewoda Krakowski Teodor z rodu Gryfitów sprowadził ich do swych posiadłości na Podhalu, skąd przenieśli się w roku 1245 do Szczyrzycy. Sposób życia i Reguła zakonna ułożona przez św. Benedykta streszcza zadania mnicha cysterskiego do słów: „ora et labora” (módl się i pracuj).

Cystersi przyczynili się wybitnie do rozwoju cywilizacyjnego tych ziem. Zakładali nowe wsie, rozwijali rzemiosło, uczyli uprawy roli, budowali drogi i mosty, regulowali rzeki, założyli miasto Nowy Targ. Już w XIV w. posiadali 33 wsi, a ich działalność sięgała aż po dolinę Wisły.

Szczyrzyc położony jest w Beskidzie Wyspowym na wysokości 400 m n.p.m. Kościół i budynki klasztoru pochodzą z XVII w. Opactwo posiada własne muzeum. Podczas II wojny światowej udzielało wsparcia organizacjom podziemnym i oddziałom partyzanckim oraz organizowało tajne nauczanie gimnazjalne. W 1950 r. władze państwowe odebrały Opactwu całą posiadłość rolną, tj. 260 ha wraz z inwentarzem żywym, maszynami i budynkami oraz 600 ha lasu i browar (założony w 1623 r.).

W latach 1950-1993 gospodarstwo Szczyrzyc należało do Zespołu Hodowli Zarodowej w Jodłowniku, który był główną bazą doskonalenia bydła rasy polskiej czerwonej (poprzez odchów buhajków hodowlanych oraz stację oceny buhajów na podstawie użytkowości córek). Z każdym rokiem, od czasu, gdy po wojnie skompletowano oborę poprzez zakup krów od rolników oraz z obory Jodłownik (1949 rok),

wydajność zwierząt wzrastała, osiągając w 1954 roku 3267 kg mleka i 3,75% tłuszczu. Dolew krwi z obory Jodłownik, szczególnie poprzez użycie buhajów i zakup jałówek cielnych, wpłynął na poprawę pokroju, wyrostowości i użytkowości zwierząt. Już w tym czasie krowa Ozdoba WI 2123 (bez pochodzenia) dała przeciętnie za trzy lata w pierwszych laktacjach 3886 kg mleka przy 3,90% tłuszczu, a jej maksymalny udój w 1954 roku wyniósł 5327 kg mleka przy 3,66% tłuszczu. Cennym materiałem w oborze w końcu lat pięćdziesiątych były pierwiastki, osiągające w I laktacji 305-dniowej wydajności w granicach 3479 – 3570 kg mleka.

Dokonana w tym czasie ocena krów, z uwzględnieniem wydajności mlecznej i tłuszczu, budowy ciała i wyrostowości oraz zdolności przekazywania pożądaných cech na potomstwo, skłoniła do wybrania na matki buhajów krów z rodzin Iskra, Flądra i Ozdoba.

Użytkowane w dłuższym okresie czasu buhaje: Denar G I 282 i Rabik IV 594, w znaczący sposób odbiły swe požądane „piętno” hodowlane w oborze. Buhaj Denar pochodził od krowy Delta GI 272 i buhaja Rab IX 6670, od hodowcy Jana Śliwy ze Mstowa. Krowa Delta charakteryzowała się dobrą użytkowością mleczną i długowiecznością, urodziła 13 odchowanych cieląt.

Od 1955 roku wprowadzono w oborze sztuczne unasiwienie, co znacznie poprawiło pokrój potomstwa oraz użytkowość mleczną.

Jednym z czynników decydujących o wydajności mlecznej są zasoby paszy objętościowej, z którymi na terenie gospodarstwa było różnie – ze względu na małą powierzchnię użytków rolnych, a także bardzo zmienne warunki klimatyczne.

O jakości i wartości hodowlanej stada świadczą wyniki użytkowości jego wybranych krów:

Rok	Nazwa	Mleko (kg)	Tłuszcz (%)
1950	Niwa	3177	3,81
1951	Kaperka	3975	3,86
1952	Kukułka	4410	3,73
1953	Iwa	4570	4,40
1954	Ozdoba	5327	3,66
1963	Czajka	3754	3,95
1965	Nida 4	4830	3,89
1966	Weneda	5145	4,02
	Dalia 3	4747	4,00
1967	Legia 2	5123	3,98
1968	Fala 4	5179	4,01
	Nida 18	5275	3,97
1969	Focha 4	4936	3,99
1970	Alfa 29	5011	
1971	Weneda	5926	3,87
1978	Alfa 36	5649	
1982	Nida 40	4797	3,99
1987	Limba	5899	
1988	Iskra 118	5323	4,01
1990	Nr 19783	5200	4,19
1993	Fiolka 26	4912	3,95
1994	Warna 15	5328	3,98
1998	Bocula 108	4461	4,03
1999	Cyranka 31	4405	
2000	Gopra 40	4094	4,11

Średnie wydajności stada (60-70 krów) wahały się w latach:

1949 – 1960	1881 – 3124 kg mleka
1961 – 1970	3291 – 3493 kg mleka
1971 – 1980	3317 – 3995 kg mleka
1981 – 1990	3205 – 3425 kg mleka
1991 – 2004	2824 – 2991 kg mleka
	(w populacji aktywnej wraz z rezerwą genetyczną)

Wyniki osiągnięte w populacji krów rasy polskiej czerwonej były rezultatem pracy wielu ludzi, z p. Władysławem Kolarczykiem na czele. Osiem razy na pierwszym miejscu w kraju znalazła się obora z gospodarstwa rolnego O.O. Cy-

stersów w Szczyrzycu pod względem wydajności mlecznej krów rasy polskiej czerwonej (1994-1999, 2001, 2003).

Przeobrażenia społeczno-gospodarcze spowodowały, że 1 czerwca 1993 r. Opactwo od-

zyskało gospodarstwo rolne z częścią ziemi i lasu. W skład obecnego gospodarstwa wchodzi grunty rolne o powierzchni 113 ha i 85 ha lasu, budynki gospodarskie, środki transportu, maszyny i urządzenia. Ponadto, gospodarstwo dzierżawi od ANR 65 ha użytków rolnych, które są własnością Opactwa.

Gospodarstwo prowadzi hodowlę krów mlecznych rasy: polskiej czerwonej oraz w małej ilości czerwono-białej i czarno-białej.

Stado obecnie liczy:

- 60 krów rasy pc,
- 20 krów rasy czb,
- 3 krowy rasy cb,
- 50 jałówek rasy pc,
- 15 jałówek rasy czb.

Całe stado objęte jest kontrolą użytkowości mlecznej, uczestniczy w programie hodowlanym ochrony zasobów genetycznych bydła, a także prowadzi odchów jałówek hodowlanych. Przejęte gospodarstwo uległo pod koniec lat osiemdziesiątych dewastacji, było w nie najlepszym stanie

technicznym i wymagało modernizacji. Dlatego też, w 2002 roku przeprowadzono modernizację gospodarstwa - zamieniono oborę uwięziową na wolnostanowiskową, stodołę po generalnym remoncie przeznaczono w części na stół paszowy, zamontowano w pełni skomputeryzowaną halę udojową firmy de Laval połączoną z centralnym systemem zarządzania stadem, chłodnię mleka z automatyczną myjnią i kolektor słoneczny. Park maszynowy został uzupełniony o nowy ciągnik, wóz paszowy, komplet maszyn do robienia sianokiszonek w balach, siewnik do kukurydzy i inny sprzęt rolniczy. W najbliższym czasie nastąpi modernizacja stodoły z przeznaczeniem na odchów cieląt i młodzięży.

Obora rasy polskiej czerwonej w Szczyrzycu w dalszym ciągu będzie mieć duży udział w realizacji programu doskonalenia tej rasy w kierunku mlecznym, a także w zachowaniu rezerwy genetycznej.

Jan Trela

